

**УКРАЇНСЬКА РЕЦЕПЦІЯ
ПОЛЬСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО РЕПОРТАЖУ:
ПОСТРАДЯНСЬКІ РЕЦИДИВИ І СИНДРОМ
ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ ПУСТКИ
(на прикладі *Білої гарячки* Я. Гуго-Бадера)**

ОЛЕСЯ НАХЛІК

Національний університет „Львівська політехніка”, Львів — Україна
czudo@ukr.net; ORCID: 0000-0003-0086-4469

**UKRAIŃSKA RECEPCJA POLSKIEGO REPORTAŻU
LITERACKIEGO: POSTRADZIECKIE RECYDYWY I SYNDROM
POSTKOŁONIALNEJ OTCHŁANI
(na przykładzie *Białej gorączki* J. Hugo-Badera)**

OŁESIA NACHLIK

Uniwersytet Narodowy „Politechnika Lwowska”, Lwów — Ukraina

STRESZCZENIE. Po raz pierwszy w literaturoznawstwie ukraińskim została przeanalizowana specyfika ukraińskiej recepcji reportaży J. Hugo-Badera opisujących postradziecką rzeczywistość na terenach Rosji, Ukrainy, Mołdawii i Naddniestrza. Dla odbiorców ukraińskich szczególnie ważne jest odczytywanie tych tekstów przez pryzmat własnego doświadczenia egzystencji po upadku sowieckiego kolosa. O ukraińskim sukcesie *Białej gorączki* świadczy to, iż została ona niewątpliwie mocnym bodźcem do przemyślenia przez Ukraińców fenomenu współczesnej Rosji i aktualizacji dyskusji o niezbędności przewyciężenia tej zdeformowanej rzeczywistości *delirium tremens*. Osobna uwaga w artykule jest skupiona na tekstach-reakcjach dotyczących warsztatu językowego polskiego reportera oraz jego reporterskiej metody „przytulania się” do rozmówcy.

Słowa kluczowe: recepcja, reportaż literacki, tekst-reakcja, bohater, autor, literatura faktu.

UKRAINIAN RECEPTION OF POLISH NEW JOURNALISM:
POST-SOVIET RELAPSES AND POSTCOLONIAL
ABYSS SYNDROME
(on the example of J. Hugo-Bader's *White Fever*)

OLEZIA NAKHLIK

Lviv Polytechnic National University, Lviv — Ukraine

ABSTRACT. For the first time in Ukrainian literary studies the specificity of the Ukrainian reception of reportages by J. Hugo-Bader describing post-Soviet reality on the territories of Russia, Ukraine, Moldova and Transnistria is analyzed. For Ukrainian readers, it is particularly important to read these texts through the prism of their own experience of life after the collapse of the Soviet colossus. The Ukrainian success of *White Fever* is evidenced by the fact that it has undoubtedly been a powerful stimulus to rethink the phenomenon of modern Russia and to overcome this deformed reality of *delirium tremens*, in which post-communist freedom is a curse. In the article, special attention is paid to text-reactions, discussing Hugo-Bader's linguistic skill and his reporter's method of "hugging" the interlocutor in order to create texts showing not only the unknown reality, but also evoking empathy.

Keywords: reception, New Journalism, text-reaction, hero, author, non-fiction literature.

У сучасній українській культурі впродовж кількох останніх років серед розмаїття літературних жанрів спостерігаємо щораз сильніше авторське і читачьке зацікавлення літературою non-fiction¹. Стосується це, зокрема, й художнього репортажу, зародження і період активного розвитку якого в Україні, завдяки текстам М. Йогансена, О. Мар'ямова, В. Поліщука і багатьох інших, сягає ще першої половини ХХ ст. — 20-х рр. ХХ ст. Українська літературознавиця Я. Цимбал у численних дослідницьких текстах переконливо доводить, що власне Майк Йогансен завдяки любові до подорожей, блискучому почуттю гумору і вмінню вибудовувати цікаву оповідь започаткував в Україні традицію художнього репортажу. Дотепний легкий стиль, цікаві відступи і відсутність ідеології були особливістю його текстів, виконуючи водночас функцію „заборолу від дешевої публіцистики” [Цимбал 2016]. Однак висловлення у художніх репортажах власних думок і позицій, які часто були зайвими для цензурованої радянської літератури і небезпечними для тогочасного політичного курсу, спричинили впродовж наступних

¹ У сучасних студіях феномену літератури non-fiction дослідники часто послуговуються також термінами „документалістика”, „література факту”, „нефікційна література”. Розмежовує і пропонує доволі чіткі дефініції кожного з цих термінів М. Варикаша у розвідці *Література non-fiction: поміж фактом і фікцією*, [в:] Актуальні проблеми слов'янської філології, 2010, вип. ХХІІІ, част. 3, с. 28–38.

кількадесяти років маргіналізацію, витіснення цього жанру через деформацію до агітпропаганди соцреалізму.

Після відновлення державної незалежності і аж до кінця 90-х рр. ХХ ст. відбувалося поступове очищення від радянських ідеологічних викривлень, повернення до літературного процесу заборонених текстів, насамперед художньої літератури. Натомість жанри документалістики і далі залишались поза увагою дослідників та читачів. Щойно у першій половині 2000-х рр. художній репортаж повертається до активного функціонування в українській культурі, однак не через перевидання репортерів минулого століття чи появу нових текстів сучасних авторів, а завдяки роботі перекладачів та активній видавничій діяльності насамперед київського видавництва „Темпора”, які відкрили українським читачам “польську школу” художнього репортажу. З метою акцентування тяглості української літератури non-fiction та стимулювання її розвитку, вже у 2013 р. це ж видавництво започаткувало конкурс імені Майка Йогансена „Самовидець”, тексти переможців якого виходять окремими виданнями та в антології „Veni. Vidi. Scripsi”, а у серії „Наші 20-ті” перевидало чимало написаних близько ста років тому текстів О. Полторацького, Г. Шкурупія, Д. Бузька, М. Трублаїні, Майка Йогансена.

За свідченнями перекладачів і дослідників польського репортажу А. Бондаря, О. Сливинського, Б. Матіяш, Л. Шутяк, О. Шеремет, а також вже відомих українським читачам репортерів О. Криштопи, О. Яремчук, Л. Белея, і ін. Саме польський досвід став для них особливо цінним та важливим при формуванні власного бачення форми та змісту художніх репортажів, які повинні з’являтися у сучасній Україні. Особливе ж зацікавлення польською літературою non-fiction зумовлено, як переконує Р. Свято, кількома чинниками. Передовсім це „близькість багатьох контекстів (як історичних, так і сучасних)”, „потужна культурна політика Польщі, завдяки якій абсолютна більшість польських перекладних видань — і не лише репортажних — з’являються в Україні”, а також „традиція репортажної школи” [Свято 2014], до якої належать Р. Капусцінський, М. Щигел, В. Шабловський, Я. Гуго-Бадер, К. Варга, Г. Кралль та інші відомі репортери.

Відтак особливої **актуальності** набуває вивчення питання функціонування польських художніх репортажів через переклад та рецепцію в українському культурному дискурсі, визначення домінантних рис їх українських інтерпретацій та значення у становленні й розвитку цього жанру в національній літературі. Вагомості аналізу вказаної проблематики додає ще й слабка її вивченість українськими дослідниками, позаяк на сьогодні існують лише розвідки (А. Бондаря, Л. Шутяк, Р. Свято, О. Шеремет) присвячені насамперед аналізу “польської школи” репортажу, де лише побіжно окреслено прочитання цих текстів українцями.

Суспільно-політичні події 2013–14 рр. стали, безумовно, точкою відліку нової української реальності з процесами декомунізації, кардинальним переосмисленням свого колоніального минулого та відновленням української ідентичності, зокрема також завдяки відкиданню соціально-психологічного радянського спадку. На дилеми та виклики для сучасної України реагує й національна культура через виведення у публічне поле дискусійних питань та тверджень, що потребують позбавленого стереотипності погляду. У цих процесах розхитування утверджених, хоч і викривлених уявлень про себе та Іншого, під яким у даному випадку маємо на увазі Чужого, себто північного сусіда, особіне місце займає збірка художніх репортажів Я. Гуго-Бадера *Біла гарячка*, українська рецепція яких стане **об'єктом** цієї розвідки.

Український переклад *Білої гарячки* Я. Гуго-Бадера вийшов 2012 р. у тій-таки „Темпорі” [Гуго-Бадер 2012]. Замість вступу у видання вміщено короткий текст відомого польського репортера М. Щигела, де той влучно вказує на особливість репортерського погляду Гуго-Бадера, позаяк на відміну від Капусцінського, який „описував імперію з висоти пташиного польоту, розкриваючи механізми мислення, поведінки, подій”, автор *Білої гарячки* пише „про імперію з перспективи бездомного пса. Силкується впіймати закономірності мислення, поведінки, подій, а на додачу — шура за хвіст” [Щигель 2012: 7]. Наповненням книжки стали документальні матеріали, сформовані зі свідчень респондентів, щоденникових записів та нотаток подорожі 2007 р. „завірками колишньої радянської імперії і водночас сьогоднішньої північносусідської імперії як інерціальної тягlosti” [Ємець-Доброносова 2012] (азійською частиною Росії від Москви до Владивостоку) та постколоніальним простором Донбасу, Криму, Придністров'я і Молдови. Поданий польським репортером фактаж набув додаткової ваги завдяки цитуванню уривків *Репортажу із XXI століття* Михаїла Васильєва й Сергія Гущева. Радянські журналісти „Комсомольської правди” у 1957 р. опублікували один з прикладів вдалого пропагандистського тексту, демонструючи „крайню точку вигадки — мікс ідеологічного та прогностичного тіста” [Ємець-Доброносова 2012] — футурологічний прогноз радянської дійсності через півстоліття, себто рівно 2007 р., у рік 90-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Гуго-Бадер порівнює викладене у книзі з російською дійсністю початку ХХ ст. з метою виявлення усього, що (не)справдилося з омріяного соціалістичного майбутнього. Власне цитати з прогнозів радянських учених, що „стали беззастережними і водночас сентиментальними висновками до кожного тексту польського журналіста” [Портнов 2009: 290] є для сучасних читачів ще й „свідченням можливостей вигадки на службі в ідеології, котра мала би спонукати сподіватися кращого життя, а насправді — руйнує екзистенціальний простір надії як такої” [Ємець-Доброносова 2012].

Зауважмо, що *Білу гарячку* написано з двох перспектив — поляка, громадянина європейської спільноти, а отже того, хто приймає та шанує європейські морально-етичні цінності, і водночас шістдесятирічної людини, яка пережила досвід комунізму в ПНР. В одному з інтерв'ю польський репортер переконує, що є „елементом того Сходу”, про який пише, позаяк „вихований у радянській системі”, „тато до сьогодні вживає багато російських слів”, „прабабуся була росіяночку” — усе це дає підстави розуміти „що таке російська душа, що таке *homo sovieticus*...” [Гуго-Бадер 2015]. Звідси, ймовірно випливає особлива тональність книжки, де ВІЛ-позитивні, алкоголіки, безхатченки отримують можливість правдиво свідчити перед читачем за повної відсутності авторського натяку на осуд, а тим паче — вирок. У *Білій гарячці*, вказують українські реципієнти, немає „такого екзотично-гідливого здивування «цивілізованої» людини тубільцями — як це часто трапляється серед подібного штибу мандрівних записок західних авторів” [Рибіцька 2012].

Маршрут Гуго-Бадера — це дослідження „найекзотичніших місць неекзотичної Росії через пірнання у батискафні глибини соціуму” [Подорож глибинкою душ... 2012]. Історії московських безпритульних, Міс ВІЛ з Казані, тувинської шаманки змушують ширше поглянути на російську дійсність, „подивитися на Росію з нового боку. Не як на джерело нафти і «Русского Мира», а як на навдивовижу неоднорідний простір” [Славінська 2012] і спробувати відповісти на провокативне запитання „кому в Росії жити хорошо?” [Біла гарячка. Діагноз... 2013]. Відповідь читач мав би шукати у розповідях тих, кого зазвичай не слухають — упосліджених, зневажених, хто опинився на суспільному маргінесі й щодня доводить іншим право на своє існування. Усі вони вражають унікальні особистості з „до жаху не банальними” життєвими історіями й долями, задля ослвлення яких Гуго-Бадер „як талановитий психолог проникає у їхні голови і змушує розповідати про ті речі, які часом страшно слухати” [Біла гарячка. Діагноз... 2013].

Однак при цьому у висловлюваннях оповідачів зауважуємо абсолютну відсутність розпачу чи безнадії і натомість конструювання світу, де „доброта, краса, вибір і щастя набувають особливого сенсу”, а спротив, на переконання А. Портнова, іноді „може бути беззахисно яскравим: Тут. Хтось обрав бомжування, бо терпіти не міг колективу. [...] Один із гіпі намалював плакат «Комуністи — геть з Афганістану» і вивісив його на своєму балконі, після чого потрапив до психіатричної лікарні” [Портнов, 2009: 290]². Останнє твердження доцільно дещо доповнити міркуваннями про „беззахисність опору” як все ж свідомих рішень протидії чи протиставлення, які, як у випадку з безхатком є особистим відкиданням офіційного суспільного укладу, а в ситуації

² Рецензію опубліковано також у польському часописі „Nowa Europa Wschodnia”. Текст поданий в авторовому перекладі з польської. Portnow A., *Do kogo uśmiechają się anioły*, [w:] „Nowa Europa Wschodnia”, 2009, nr 5, s. 170–171.

з хіпі — індивідуальним спротивом системі з одночасним тиском щодо змін у ній. Ще інших ознак (ретроградства) набуває опір у російському православ'ї, яке засуджує „статеве виховання та роздачу одноразових шприців наркоманам” [Славінська 2012]. У відтворенні цієї неоднозначності у фактах чи відповідях героїв репортажів міститься одна з визначальних рис *Білої гарячки*. Завдяки такому репортерському підходу Гуго-Бадеру вдається спонукати до роздумів і вести діалог з собою, героями текстів і читачем, при цьому чітко та впевнено формулюючи власну позицію.

В українських інтерпретаціях спостерігаємо акцентування на моторошних історіях корінних народів російської Півночі (удегейців, евенків, евенів, ульчів, нанайців та інших), що мають слабку генетичну опірність до алкоголю. Відтак, саме алкоголізм є найпершою загрозою для їхнього існування, а біла гарячка у репортажах Гуго-Бадера стає „синонімом колективної смерті для цілих народів” [Федорчук 2012], які поступово етнічно розчиняються у сусідніх групах слов'ян. Автор не дає однозначної відповіді на питання неминучості згубного впливу колонізатора на колонію. Проте, переконані українські реципієнти, описану репортером дійсність російських засніжених просторів „можна вважати холодним антиколонізаторським «душем» для тих, хто вірить у цивілізаторську місію окремих народів. Пострадянська дійсність для народів Російської Півночі виглядає як втілений у життя апокаліпсис денационалізації, за яким настає смерть і небуття як окремих представників, так і цілих етносів” [Федорчук 2012].

Зрештою, подорож репортера утворює „логічне коло” [Портнов, 2009: 291]. Після повернення до Москви автор відвідує останнього з живих наукових консультантів *Репортажу з XXI століття* — академіка Віталія Гінзбурга, який ділиться думками щодо своїх колись висловлених прогнозів, але найважливішою подією у житті вважає не наукові досягнення, а знайомство з коханою дружиною.

Особлива цінність зібраних Гуго-Бадером оповідей, без сумніву, у діагностуванні світу, що утворився на руїнах Імперії, та болісного шляху трансформації посткомуністичних суспільств. Як із нотками іронії стверджує він сам в одному з інтерв'ю, „для журналіста не може бути кращого матеріалу, ніж занепад держави” [Для журналіста не може бути... 2012]. Отож, *Біла гарячка* стала „описом постсовєтського світу з перспективи людини із Заходу, людини, яка здатна зрозуміти, бо мала подібний досвід, наприклад, комунізм. Це оповідь про Росію, яку ніхто не хоче знати” [Подорож глибинкою душ... 2012]. Зрештою, ймовірно, і не знають, бо „ця книга відкриває той бік, який неможливо уявити. Про який мешканці Росії не хочуть чути. Про який увесь світ навіть не здогадується” [Біла гарячка. Діагноз... 2013]. Вочевидь, саме тому повний переклад *Білої гарячки* російською не виданий досі, лише у журналі „Звезда” (№ 10 за 2009 р.) опубліковано репортаж про евенків.

Друга частина книги, де Гуго-Бадер розмовляє з шовіністично налаштованими мешканцями Ялти, вдовами загиблих на шахті ім. Засядька шахтарів, жителями Молдови і Придністров'я, які продають нирку за фольксваген, штовхає „читача від абсурду до трагедії” [Ільченко 2013]. В Україні репортер, що прикметно, об'єктом своєї уваги обирає ті регіони, які сьогодні політично проблемні — Донбас та Крим, оголошуючи „найболючіші соціальні проблеми української провінції” [Ворон 2012].

Якщо у 2012 році складна реальність шахтарського регіону сприймалась виключно власне як регіональна справа, то сьогодні, за словами Я. Поліщука, Схід України „ставлять у ширший геополітичний, культурний, історичний контексти. І це цілком слушно, адже війна виявила гостроту низки питань, що роками не мали свого вирішення й були на певний спосіб замовчувані або симульовані владою. Донецька проблема стала найбільш виразним проявом ідентичнісної кризи, яку переживає посткомуністична Україна” [Поліщук 2019: 165]. У репортажах Гуго-Бадера Донбас — це нелегальні копанки, смерті шахтарів і своя особлива історія “успіху”, у якій, щоб досягнути матеріальних статків, треба поховати близьку людину. Назва розділу, присвяченого загиблим та їхнім родинам *Блядська симфонія до-мінор*³ — слова музиканта з оркестру на шахтарських похоронах. За авторським задумом розділ поділено на три частини (символічно, позаяк на шахті тричі пролунали вибухи) з латинськими підзаголовками — *Impeto, Furioso, Serioso*, які „визначають мінорний супровід оповіді” [Міщук 2012]. Цікаво, що подібно до „клінічної” назви книжки, „депресивно-чорної обкладинки” [Санченко 2013], вказані підзаголовки також викликають у читачів „асоціації зі списком медпрепаратів із лікарського рецепту” [Міщук 2012]. У самих же діалогах та монологах репортерська увага прикута не стільки до з'ясування причин трагедії, скільки до пошуку відповіді на запитання — якою є регіональна ідентичність мешканців шахтарського регіону, для якого характерне, за вдалим визначенням Я. Поліщука гібридне поєднання капіталістичних відносин, що руйнували закладені радянською епохою схеми та стереотипи зі „своєрідною гальванізацією свідомості *homo sovieticus*, що цілком не відповідає новим обставинам буття в ХХІ ст.” [Поліщук 2019: 166].

Видається, що висновки дослідника цілком можуть стосуватися і Криму з відставною партноменклатурою та її ностальгією за СРСР, кримськими татарами та їхнім складним співіснуванням з новими мешканцями півострова після примусового виселення 1944 р. з історичної батьківщини. Увесь цей кримський „зоб'являльний контекст постколоніального”, „зоб'являльне тривання імперії” [Ємець-Доброносова 2012] вдало створив контекст для життєвих історій у *Білій гарячці*, де уміщено „оповіді не лише про «бабушок», батю-

³ Репортаж *Блядська симфонія до-мінор* про трагедію від вибуху метану на шахті ім. Засядька увійшов до кн. 7–8 часопису „Київська Русь” за 2009.

шок, «королеву Ялти» і гітариста Бубу. Тут і актуальні політичні дискусії з місцевими інтелігентами» [Тихий 2014]. Додаймо, що подекуди українські реципієнти влучно зіставляють „пронизані зневірою й депресією” розповіді героїв *Білої гарячки* з меланхолійним фільмом Якоба Пройсса *Інший Челсі. Історія з Донецька* і переконують, зрештою до подібних порівнянь схилияють й самі назви текстів, що ялтинський репортаж Гуго-Бадера побудовано на мотивах творчості А. Чехова *Дама з собачкою* і *Вишневий сад* [Ворон 2012]. Натомість частину, написану про Росію, на думку того ж автора рецензії, цікаво було б порівняти зі збіркою своєрідних репортажів *Росія в 1839 році* маркиза Астольфа де Костіна, мандрівника північним заходом Російської імперії, оскільки його враження „майже двохсотлітньої давнини залишається на диво пророчим і може бути ключем до розуміння тих картин, які спостерігає та змальовує польський репортер” [Ворон 2012].

У *Білій гарячці* під однією обкладинкою об’єднано широкий спектр оповідачів — від українських шахтарів до російських рокерів, сибірських евенків. Однак, попри позірно кардинальні відмінності, об’єднує їх спільне минуле в радянській імперії, життя, що „пропонувало однакові умови, які називалися «рівними», одні культурні цінності, які визнавалися «правильними»”, а згодом після розпаду Радянського Союзу — світ зраджених сподівань, самотності й хаосу, в якому усі „почуваються однаково — стають самогубцями і спиваються” [Міщук 2012]. Отож, до певної міри риторичне запитання про можливість вилікування синдрому пострадянського суспільства, який діагностував і описав у своїй книзі Гуго-Бадер [Міщук 2012], стає для українських реципієнтів наскрізним. Подекуди, щоправда, натрапляємо і на цілковито іншу оптику сприйняття *Білої гарячки*. Зокрема, А. Портнов не вважає, на відміну від скажімо М. Щигела, що Гуго-Бадер описує імперію „з перспективи бездомного собаки” чи якоїсь іншої „перспективи”, а припускає, що „взагалі не йдеться про імперію. Йдеться про зібрання прегарних, нерідко похмурих і завжди настроєвих історій, кожна з яких торкається питань глибших за справи культурного устрою чи культурних кодів. Серед іншого це книжка про неймовірну і неминучу присутність добра у найжорстокішому світі” [Портнов, 2009: 291]. Такий погляд, прикутий найперше до універсальних екзистенційних проблем, дещо звужує, на нашу думку, ідею текстів репортера, усуваючи з поля зору важливу взаємозалежність між суспільно-історичними чинниками та мисленням індивідуума.

Паралелі, які варто проводити між М. Щигелом (*Готтленд і Зроби собі рай*) та Гуго-Бадером, вказує І. Славінська, стосуються найперше виваженого балансу у текстах обох репортерів між „точним ретельно дібраним фактажем і літературним стилем” [Славінська 2012]. Однак авторська присутність у текстах *Білої гарячки* є значно більшою, що робить їх наближеними до жанру особистих мандрівних нотаток або щоденника. Ця суб’єктивність, яка часто переважає

зважену дистанцію до зображуваних реалій, є якраз, за словами А. Портнова, головною перевагою книг Гуго-Бадера [Портнов 2009: 291]. Утім, сам польський репортер переконаний у неможливості уникнення проекції власних поглядів і мислення на репортаж, адже кожен такий текст „написаний очима, вухами та головою репортера. Це завжди переклад з реальності” [Для журналіста не може бути... 2012]. Водночас він застерігає від стереотипності й узагальнень, а слід натомість „[...] уважно слухати, мати добре око, помічати деталі, не піддаватися на феєрверки. Цілий океан описати неможливо: він занадто великий, у кожному місці інший. Тому треба взяти краплю води на предметне скло й описати її словами. і найважливіше — у цій краплі люди мають побачити весь океан” [Подорож глибинкою душ... 2012]. Міркування репортера впливають безпосередньо з дефініції художнього репортажу, який є спробою „розповісти про світ через історію маленької людини” і, на відміну від звичайного репортажу, що „відповідає на питання «як?»», коли ми можемо описати, що відбулось (це плоске зображення)”, „відповідає на питання «чому?»», коли автор стає своєрідним дослідником, вивчає бекграунд історії” [Тематичний форум... 2016].

Що стосується жанрової приналежності *Білої гарячки*, то прикметними є неоднозначні оцінки критиків. Цей репортаж кваліфікують не лише як текст на перетині журналістики та літератури, себто як художній репортаж. Ю. Ємець-Доброносова пропонує називати книгу Гуго-Бадера романом, оскільки саме так, на її переконання „мало би виглядати романне структурування дійсності, романне сприйняття та романний спосіб мислення у журналістиці. Так мав би трансформуватися роман, коли усвідомлюєш, що життя оприсутнює те, перед чим найбільша і найшаленіша вигадка блякне, тьмяніє і поступово втрачає щонайменшу силу впливу” [Ємець-Доброносова 2012]. До цих характерних романних ознак українська дослідниця додає ще особливу запам’ятовуваність усіх персонажів, збереження автором персональності не стільки в іменах, історіях чи фактах, скільки „у доступі до дійсності” [Ємець-Доброносова 2012]. Видається, що досягти такої близькості до дійсності Гуго-Бадеру дозволяє репортерська методика „перевтілення”, яка наближає його до співбесідника під час експерименту проживання з ним шматка життя і яку сам автор *Білої гарячки* називає „притуленням” до героя [Гуго-Бадер 2015]. Особливого ж динамізму викладу кожній історії додають діалоги, що становлять більшу частину книжки і цілковита відсутність „последовного і банального до оскомини викладення фактів і цитат героїв” [Славінська 2012]. Кожен репортаж є стилістично і композиційно вдало оформленим текстом (напр. про „віссаріонівців”, який сформовано як „своєрідний «заповіт» із 10 християнськими заповідями) з дбраною „іноді як підтвердження, іноді як парадокс” [Славінська 2012] історією-ілюстрацією. Окрему увагу репортер зосередив також на творенні мовного портрету кожного із респондентів. Зокрема, жаргонові хіпівської субкультури, що став тогочасною „альтернативною

«новомові» і вражає несподіваністю неологізмів та різноманіттям» [Міщук 2012], присвячено окремий розділ, де за словниковим принципом читач знайде пояснення їхньої мови, опертої на поєднанні „англіцизмів, молодіжного сленгу, лексики з півдня СРСР, куди щоліта вони їздили по марихуану, та тюремного жаргону” [Міщук 2012].

Автори проаналізованих у розвідці українських рецензій на переклад *Білої гарячки* незмінно акцентують на домінуючій у ній антропологічній перспективі. Найважливішою роллю репортера, на думку Гуго-Бадера, є чесність з читачем, тож репортажний текст стає зоною постійної відповідальності автора перед тими, чії історії увійдуть у публічний читацький простір, та тими, хто їх згодом читатиме.

Гуго-Бадеру вдалось зібрати й актуалізувати великий спектр важливих проблем сьогодення мешканців пострадянських теренів, на яких ще досі сильно збережені поведінкові норми, ціннісні установки, дискурсивні практики зниклої понад 30 років тому соціально-політичної реальності. Героями репортажів стали “люди без голосу”, життєві долі яких залишаються поза великим історичним наративом. Їхні свідчення загострюються через усвідомлення, що на цих територіях відбувся радше формальний колапс тоталітарного режиму без глибших ментальних змін. Деградація суспільних інститутів, втрата морально-етичних орієнтирів, знищення культурної й етнічної різноманітності, відсутність толерантного ставлення до соціального, релігійного Іншого поступово призводить до знецінення будь-якої людини як особистості, персональної відмови від пошуку правди, що в загальнодержавних масштабах загрожує витворенням неоімперської міфології.

Особливістю української рецепції *Білої гарячки* є її наявність у сучасному українському медіапросторі через тексти-реакції у періодиці та інтернет-ЗМІ і абсолютна відсутність ґрунтовних наукових опрацювань. Власне це публічне функціонування поза межами вузькоспеціалізованого середовища науковців зумовило те, що рецепція репортажів Гуго-Бадера стала одним з поштовхів до переформатування нашого постколоніального сприйняття Себе й Іншого, активізації зусиль у поступовому віддаленні від імперського центру через демонтаж старого колоніального спадку, який досі визначає наше сьогодення й частково моделює наше прийдешнє.

Список використаної літератури

Біла гарячка. Диагноз російської імперії, Bookish please, 14 жовтня 2013, [в:] Електронний ресурс: https://bookishplace.wordpress.com/2013/10/14/gygo_bader/ (05.02.2019).

Ворон Б, *Територія екстремумів та екстриму*, „Media sapiens”, 19 березня 2012, [в:] Електронний ресурс: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/teritoriya_ekstremumiv_ta_ekstrimu/ (01.02.2019).

- Гуго-Бадер Я., *Біла гарячка*, пер. з пол. О. Сливинський, Київ: Темпора, 2012.
- Гуго-Бадер Я., *Блядська симфонія до-мінор*, [в:] „Київська Русь”, 2009, кн. 7–8, с. 157–158.
- Гуго-Бадер Я., *Репортаж як переклад реальності*, запис. Ю. Щеглова, Zik, 22 березня 2012, [в:] Електронний ресурс: https://zik.ua/news/2012/03/22/reportazh_yak_pereklad_z_realnosti_340279 (05.02.2019).
- Гуго-Бадер Я., *Я, безумовно, ще приїду на Донбас*, розм. О. Яремчук, „ЛітАкцент”, 3 грудня 2015, [в:] Електронний ресурс: <http://litakcent.com/2015/11/03/jacek-hugo-bader-ja-bezumovno-sche-pryjidu-na-donbas/> (07.02.2019).
- Гуго-Бадер Я., *Для журналіста не може бути кращого матеріалу, ніж занепад держави*, розм. Н. Малетич, Zaxid.net, 1 квітня 2012, [в:] Електронний ресурс: https://zaxid.net/yatsek_guobader_dlya_zhurnalista_ne_mozhe_buti_krashhogo_materialu_nizh_zanepad_derzha_vi_n1251576 (28.01.2019).
- Гуго-Бадер Я., *Подорож глибинкою душі*, розм. Л. Белей, „Тижень.уа”, 8 травня 2012, [в:] Електронний ресурс: <https://tyzhden.ua/Culture/43125> (05.02.2019).
- Ємець-Доброносова Ю., *Яцек Гуго-Бадер. Біла гарячка*, „Критика”, 2012, ч. 5, [в:] Електронний ресурс: <https://krytyka.com/ua/reviews/bila-haryachka> (05.02.2019).
- Ільченко С., *Книжкова полиця мандрівника на Схід: Ришард Капусцінський, Петр Вайль, Яцек Гуго-Бадер*, Eastbook, 3 липня 2013, [в:] Електронний ресурс: <https://www.eastbook.eu/ua/2013/07/03/knizhkova-poliza-mandrivnika/> (07.02.2019).
- Мишук К., *Діагноз — пострадянська біла гарячка*, „Знак”. Літературний додаток до щомісячного часопису творчої молоді „Смолоскип України”, травень 2012, № 30, [в:] Електронний ресурс: <http://www.smoloskyp.org.ua/bulPDF/Znak-30-Print.pdf> (03.02.2019).
- Портнов А., *Кому усміхаються янголи*, „Київська Русь”, 2009, кн. 7–8, с. 289–291.
- Рибіцька А., *Книжковий огляд від галереї-книгарні „Чорна ящірка”*, Gorod.dp.ua, 24 грудня 2012, [в:] Електронний ресурс: <https://www.gorod.dp.ua/news/78152?co=up> (05.02.2019).
- Санченко А., *Світ під мікроскопом*, „Тижень.уа”, 14 квітня 2013, [в:] Електронний ресурс: <https://tyzhden.ua/Culture/76500> (28.01.2019).
- Свято Р., *„Неактуальна” журналістика та актуальна література*, „ЛітАкцент”, 04 квітня 2014, [в:] Електронний ресурс: <http://litakcent.com/2014/04/04/neaktualna-zhurnalistyka-ta-aktualna-literatura/> (05.02.2019).
- Славінська І., *Книжки липня: новий Жадан*, „Українська правда”, 18 липня 2012, [в:] Електронний ресурс: <https://life.pravda.com.ua/culture/2012/07/18/106932/> (03.02.2019).
- Тематичний форум. Олеся Яремчук про художній репортаж*, Форум видавців, 16 листопада 2016, [в:] Електронний ресурс: <http://bookforum.ua/tematychnij-forum-olesya-yaremchuk-pro-hudozhnij-reportazh/> (03.02.2019).
- Тихий В., *12 тисяч км неофіційною Росією*, „Україна Молода”, 19 грудня 2014, № 172, [в:] Електронний ресурс: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2564/164/90499/> (05.02.2019).
- Тихий В., *Що читати: знайомство з non-fiction*, Київ: Дух і Літера, 2017.
- Федорчук С., *„Біла гарячка” пострадянського світу*, „День”, 21 червня 2012, № 106, [в:] Електронний ресурс: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/bila-garyachka-postradyanskogo-svitu> (05.02.2019).

- Цимбал Я., *Як створювався український репортаж?*, „День”, 12 лютого 2016, [в:] Електронний ресурс: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/yak-stvoryuvavsya-ukrayinskyu-reportazh> (07.02.2019).
- Щигел М., *Замість вступу*, [в:] Я. Гуго-Бадер, *Біла гарячка*, пер. з пол. О. Сливинський, Київ: Темпора, 2012, с. 7.

Spysok wykorzystanoi literatury [References]

- Bila hariachka. Diahnoz rosiiskoi imperii [White fever. Diagnosis of the Russian Empire]*, Bookish please, 14 zhovtnia 2013, [v:] Elektronnyi resurs: https://bookishplace.wordpress.com/2013/10/14/gygo_bader/ (05.02.2019)
- Voron B., *Terytoriia ekstremumiv ta ekstrymu [The Territory of Extremums and Extreme]*, „Media sapiens”, 19 bereznia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: https://ms.detector.media/mediaprovita/mediaosvita/teritoriya_ekstremumiv_ta_ekstrimu/ (01.02.2019).
- Hugo-Bader Ya., *Bila hariachka [White Fever]*, пер. з пол. О. Slyvynskiyi, Kyiv: Tempora, 2012.
- Hugo-Bader Ya., *Bliadska symfoniia do-minor [Fucking Symphony in C minor]*, [v:] „Kyivska Rus”, 2009, kn. 7–8, s. 157–158.
- Hugo-Bader Ya., *Reportazh yak pereklad realnosti [Reportage as a Translation of Reality]*, zapys. Yu. Shchekhlova, Zik, 22 bereznia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: https://zik.ua/news/2012/03/22/reportazh_yak_pereklad_z_realnosti_340279 (05.02.2019).
- Hugo-Bader Ya., *Ya, bezumovno, shche pryidu na Donbas [I Will Certainly Be Back to Donbass]*, rozm. O. Yaremchuk, „LitAksent”, 3 hrudnia 2015, [v:] Elektronnyi resurs: <http://litakcent.com/2015/11/03/jacek-hugo-bader-ja-bezumovno-sche-pryidu-na-donbas/> (07.02.2019).
- Hugo-Bader Ya., *Dlia zhurnalista ne mozhe buty krashchoho materialu, nizh zanepad derzhavy [There Is No Better Material for the Journalist Than the Decline of the State]*, rozm. N. Maletych, Zaxid.net, 1 kvitnia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: https://zaxid.net/yatsek_guobader_dlya_zhurnalista_ne_mozhe_buti_krashhogo_materialu_nizh_zanepad_derzha_vi_n1251576 (28.01.2019).
- Hugo-Bader Ya., *Podorozh hlybynkoiu dush [Journey to the Out-of-the-way Place of the Souls]*, rozm. L. Belei, „Tyzhden.ua”, 8 travnia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: <https://tyzhden.ua/Culture/43125> (05.02.2019).
- Yemets-Dobronosova Yu., *Yatsek Huho-Bader. Bila hariachka [Jacek Hugo-Bader. White Fever]*, „Krytyka”, 2012, ch. 5, [v:] Elektronnyi resurs: <https://krytyka.com/ua/reviews/bila-haryachka> (05.02.2019).
- Ilchenko S., *Knyzhkova polytisia mandrivnyka na Skhid: Ryshard Kapustsinskyi, Petr Vail, Yatsek Huho-Bader [The Traveler's to the East Bookshelf: Ryszard Kapuściński, Peter Vail, Jacek Hugo-Bader]*, Eastbook, 3 lypnia 2013, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.eastbook.eu/ua/2013/07/03/knyzhkova-polizya-mandrivnika/> (07.02.2019).
- Mishchuk K., *Diahnoz — postradianska bila hariachka [The Diagnosis is Post-Soviet White Fever]*, „Znak”. Literaturnyi dodatok do shchomisiachnogo chasopysu tvorchoi molodi

- „Smoloskyp Ukrainy”, traven 2012, nr 30, [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.smoloskyp.org.ua/bulPDF/Znak-30-Print.pdf> (03.02.2019).
- Portnov A., *Komu usmikhaiutsia yanholi [For Whom Angels Smile]*, „Kyivska Rus”, 2009, kn. 7–8, s. 289–291.
- Rybitska A., *Knyzhkovyi ohliad vid halerei-knyharni „Chorna yashchirka” [Book review by the gallery-bookshop „Black lizard”]*, Gorod.dp.ua, 24 hrudnia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: <https://www.gorod.dp.ua/news/78152?co=up> (05.02.2019).
- Sanchenko A., *Svit pid mikroskopom [World Under a Microscope]*, „Tyzhden.ua”, 14 kvitnia 2013, [v:] Elektronnyi resurs: <https://tyzhden.ua/Culture/76500> (28.01.2019).
- Sviato R., „Neaktualna” zhurnalistyka ta aktualna literatura [„Outdated” Journalism and Actual Literature], „LitAksent”, 04 kvitnia 2014, [v:] Elektronnyi resurs: <http://litakcent.com/2014/04/04/neaktualna-zhurnalistyka-ta-aktualna-literatura/> (05.02.2019).
- Slavinska I., *Knyzhky lypnia: novyi Zhadan [The Books of July: New Jadán]*, „Ukrainska pravda”, 18 lypnia 2012, [v:] Elektronnyi resurs: <https://life.ppravda.com.ua/culture/2012/07/18/106932/> (03.02.2019).
- Tematychnyi forum. Olesia Yaremchuk pro khudozhnii reportazh [Thematic Forum. Olesya Yaremchuk about Art Reporting]*, Forum vydavstv, 16 lystopada 2016, [v:] Elektronnyi resurs: <http://bookforum.ua/tematychnyj-forum-olesya-yaremchuk-pro-hudozhnij-reportazh/> (03.02.2019).
- Tykhyy V., *12 tysiach km neofitsiinoiu Rosiieiu [12 Thousand km by Unofficial Russia]*, „Ukraina Moloda”, 19 hrudnia 2014, nr 172, [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2564/164/90499/> (05.02.2019).
- Tykhyy V., *Shcho chytaty: znaiomstvo z non-fiction [What to Read: Acquaintance with Non-Fiction]*, Kyiv: Dukh i Litera, 2017.
- Fedorchuk S., „Bila hariachka” postradianskoho svitu [„White fever” of the Post-Soviet World], „Den”, 21 chervnia 2012, nr 106, [v:] Elektronnyi resurs: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/bila-garyachka-postradyanskogo-svitu> (05.02.2019).
- Tsymbal Ya., *Yak stvorivavsia ukrainskyi reportazh? [How Was the Ukrainian Report Created?]*, „Den”, 12 liutoho 2016, [v:] Elektronnyi resurs: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/yak-stvorivavsvya-ukrayinskyi-reportazh> (07.02.2019).
- Shchygel M., *Zamist vstupu [Instead of Introduction]*, [v:] Ya. Hugo-Bader, *Bila hariachka*, per. z pol. O. Slyvynskyy, Kyiv: Tempora, 2012, s. 7.